۱۳۲۵ سنه ۱

تاءسیس ۲
۱۳۲۵

آی‌غه ۷۵ تین ...
آیلاب ۲۵ تین.

آدرس:
Казань, Номера „БОЛГАРЪ“
Редакція газ. „ЭЛЬИСЛАХЪ“
Телефонъ № 748

ЕЖЕНЕДѢЛЬНАЯ ГАЗЕТА
„ЭЛЬ-ИСЛАХЪ“

قزانده نسخه‌سی ۷ تین | علمی ادبی هفته‌لك غزیته | چیت‌شهرلرده ۹ تین

آۋستریاده روحانیلر. قاضی‌لر صایلاو.
خاتون‌قز عالمی. کتابلر حقنده محاکمه.
مدرسه خبرلری. تاتارچه لیکسیه. کچکنه
فیلیه‌تون. زکی‌شاگردنک مدرسه‌دن قولوی

بو نومرودن باشلاب غزیته‌مزده «خاتون قز عالمی» قسمی آچلاچقدر. بو قسمگه مشارکة ایته‌سی کیلگان خانملرنک اداره‌مزگه خبر ایتولری اوتنله‌در

قزان ۱۹ نچی نویابر

بویل آوغستده هر برمکاتب عالیه‌لی شهرلردن کیلگان خبرلرده اونیوه‌رسیته‌ت وباشقه یوقاری مکتبلرده اوقولر یه‌مه‌گان کررگه تله‌وچیلردن فقط بر قسمیگنه قبول ایتلبده، قالغانلری قبول ایتله‌ه‌گانلگی خبر ایتله‌لر ایدی.

بو یللرده حکومت طرفیندن آچلغان عالی مکتبلر یتوشمگانلک سببلی خاصنی مکتبلر آچله و آچلغان کونی بله‌ن شاگردلر بله‌ن طولی بولادر. بو یللرده هر ییرلرده حکومت اورته مکتبلری یتشمه‌گان سببلی بره‌رگنه توگل، ئلله نیچه‌شر اورته مکتبلر آچلدی هم اوقو حقیننک قمتلگینه‌ده قارامیچه همه‌سی شاگردلر بله‌ن طو-لدیلر. شهرمز قزانغنه‌ده، اوّلگی یللرده ایکی ملك قدر اونیوه‌رسیته‌ت استودینتلری اورنینه بویل اوچ ملك یارمدن آرتدی، شول جمله‌دن اوچ یوز یارمدن آرتغی قزلر. موندن ایکی یل اوّل شهرمزده ۳ ایرلر گیمنازیه‌سی و ۳ قزلر گیمنازیه‌سی وبر ریالنی اوچیلشچه ایدیلر؛ امابویل ۶ ایرلر

... سوق
... شوکار صرف ایته
...ر! اما بز— تاتارلر نیشله‌دك؟

مونه بو سؤالنی کشی اوز اوزینه بیرگاچ‌ده، بر امیدسزلك وبر قایغی باصادر.

بزنك یاشلرمزده شول غیرت، شول شوق یوق مونی؟ باشقه خلقنی معارفکه سوق ایته طورغان نرسه‌لر بزنی سوق ایتمیلرمونی؟

نیك بزنك یاشلرمز مدرسه‌لرگه بارب طوله‌یلر؟ نیك بزنك یاشلرمز بالعکس مدرسه‌لردن طارالب آلارنی بوش وحیاتسز قالدرالر؟

نیك روسیه‌نك باشقه بیرلرینده مکتبلرده اورن یتمه‌گانلکین ایشتبده، اوتکان یل اوچ یوز شاکردی بولغان مدرسه‌نك بویل ایکی یوزگنه شاکردلی بولغانینی بتون تاتار مدرسه‌لریندن خبر ایته‌لر؟ نیك بولر هه‌مه‌سی بولای؟ نیك بزده باشقه قوملر شیکللی بختلی ویاقتی استقباللی توگل؟ دیگان سؤاللر بر لحظه‌ده بتون قلبلرنی باصادر.

واقعاده نیك صوك بو، بولای؟ نرسه مونك سببی؟ مونه شول مسئله‌لر حاضر بزنك — تاتارلرنك بتون اویلی آلورلقلرینی اشغال ایته‌رگه تیوشدر.

خلقمزنك حالت روحانیه‌سیدن مدرسه‌لرمزنك معیشتن، وشاکردلرمزنك صوکغی یللرده‌غی حرکتن ویاشلرمزنك حاضرده‌گی افکار ومقاصدلرین بلگان هیچ بر کشی شاکردلرمزنی حیات وغیرتسزلکده ...

... و آلارنی ضیا و معارفکه سوق ایته‌یلر، ...رده‌شوندن کیلگان دیب طاغی دیه آلمیدر. ... باشقه قوملرنکی شکللوك اوقورغه وبلورگه ...لر، باشقه قوملرنکی شیکللوك استقباللرین ...حتی خلقمزنك استقبالینیده قایغرتالر.

آلای بولغاچ نیك باشقه خلقنك یاشلری اوز مکتبلرینه طولغان شیکللی، بزنکیلرده مدرسه‌لرمزگه طوله‌یلر؟ دیه‌رسز. بو سؤال حقلیدر. لکن جوابیده بیك آصات وبرگنه قاتلیدر: مدرسه‌لرمز زمان‌نك ویاشلرمزنك توجه ایتکان اورنلرینه ومقصودلرینه توجه ایتمیلر، علم ومعرفت اورنینه اخلاقسزلق وتعصب‌کنه بیرب چغارالر! مونه بتون بلا قایده!

مونه بتون معیشتمزنی ایشدن چغارغان، وبتون سعادتمزنی هلاك ایتکان، بتون راحتمزنی جویالتقان وبتون استقبالمزنی هلاك ایتکان نرسه قایده!

شوشی مسئله‌مزنی حیاتکه موافق صورتده حل ایته آلساق ملتمز باشنده‌غی بیك کوب مسئله‌لر شونك بله‌ن برگه حل ایتله‌چکدر.

واقعاده نیچك ونی ایچون دیب یاشلرمز مدرسه‌گه توجه ایتسونلرکه، آلارکوز آلدلرنده‌غی شول مدرسه یمشلرنی ملالرمزنی کورب طورالر — اول بیچاره‌لر عمرلرینك ایك صاف وقتلریدن شول مدرسه‌لرگه بیرگانلر، اما آنکار قارشی مدرسه‌لر آلارغه نرسه بیرگان؟

کوبسینك صحتینی جویالتقان، تورلی، تورلی ناچار نشئه‌لرگه اویره‌تکان، اخلاقلریدن بوزغان وصدقه‌چیلقغه اویره‌تب یالقاو واش بلمی طورغان یاصاب قالدرغان، بتون عمرنده بر تینگه یاراماسلق ایسکی واشدن چقغان منطق وحکمة— معیشت ودنیاغه نظرنی وجودلرینه سکدرگان، هیچ معیشتکه تطبیق ایتلمه‌سلك، مکاتب، مدیر حکم‌لری بلدرتکان، وعمرده قرآن حدیثکه تطبیق ایتمه‌ر شرطی بله‌ن اصول فقه اویره‌تکان، سویله‌شرگه وبا-

زارغه وحتی وقت حاضره‌مزده‌گی نرسه‌لرنی اوقب آڭلارغه‌ده یاراماسلق ایتب عربچه اویره‌تکان، ۶-۷عصر موندن مقدمگی زمانغه تطبیق ایتب بیرلگان فتوالرنی کتابلردن ازله‌ب طابارلق اقتدار بیرگان، یهود احبارلری طرفندن یازلغان قصه‌لر بله‌ن طولی، مصنفلری بره‌وگه معلوم بولمیچه بتون طیبات حیاة دنیانی حرام‌دیب قچقرا طورغان وعظ کتابلری بله‌ن می‌لرین زهرله‌گان، بتون اوزی بلمه‌گان نرسه‌لرنی (یعنی همه یخشینی) انکار ایته‌رلك تعصب هدیه ایتکان وصغر پچان چاینه‌گان کبی (حدیث‌تعبیری) معنا وحکمتین بلمیچه بورونلرینه ییه‌رب قرآن جرلرغه (آول خلقی تعبیری) اهدا ایتکان-مونه مدرسه‌لرنڭ بتون بیرگان نرسه‌لری!!

بو نرسه‌لر حال حاضره‌مزده ـ یکرمنچی عصرده بر اشکه‌ده یاراماغانلقینی وبالعکس ایه‌سینه ضررغنه کیتوردیگینی اعتبارغه آلساق، یاشلرمزنڭ علمگه شولقدر هوسلری بله‌نده بو مدرسه‌لرگه بارغه تله‌ماگانلکلارینی بیك یاخشی آڭلیمز.

مدرسه‌لرمز بو حالنده طورسه‌لر تیزدن قوری استینالرغنه قالبده، بخاری‌دن بیك ظورایب قاتقان، ظور چالمالی مدرسلره‌مزنڭ، ابچلرینده‌گی ایسکی خلاملرینی، شول استینالرغه‌غنه چاچارغه کیره‌ك بولاچغی شبهه‌سز.

شوڭار کوره مدرسه‌لرنی شول کوینچه قالدریق دیوچیلر آلارنڭ‌شاگردلرینی ظاهرا قوغان‌شیکالی ایتمیچان‌گنه قووب بتریکده، شولای ایتب، مدرسه‌لرنڭ وجودینه خاتمه بیریك دیوچیلردر. بو کشیلر مدرسه‌لرنڭ وعموماده علوم دینیه‌نڭ طامرینه توشکان قورتلردر.

بز بیك یاخشی بله‌مزکه اول مدرسه‌لر شولای طبیعی ئولملری بله‌ن ئولب بتسه‌لر، بر عصرده اوتمه‌س، آنڭ اورنینه یاڭا وزمان‌نڭ طلبلرینه موافق صورتده یاصالغان مکتبلر وجودکه کیلور، لکن بزنی قورقته طورغان نرسه: شولرنڭ ایکسی آراسینده بولغان وقتدر: ایسکی‌لر بتمز دیب طورغانده یاڭالرنڭ ابتداسی‌ده بولماس ـ یارم عصر توبان خلقمز-ماصا، بتونله‌ی مکتبسز قالا. بلکه‌ده اول یارم عصر ملتمز ایچون بیك قمتکه توشه‌ر؟ مونه شوشی ملاحظه‌دن ناشیده بز، مدرسه‌لرمزنی موت طبیعی‌لرینه قالدرب یاڭالرنڭ وجودینه انتظار اینکانگه قاراغانده حاضرده ممکن بولغان مدرسه‌لرنی اصلاح ایتب وآنڭ بله‌ن برگه یاڭالرنڭ وجودینه سعی ایتونی موافق طابامز.

آۋسترياده روحانیلر (کله‌ریکاللر) اونیۋیرسیتیتلرگه قارشی صوغش آچالر.

غرب پارلامینتلرینده دین وکلیسالر فائده‌سین حمایه ایتو اسمیله یاصالبده واقعده روحانیلرنڭ امتیازی وباشلقلری ایچون صوغشه طورغان کله‌ریکاللر پارتیه‌سی بار، بو پارتیه فرانسیه‌ده‌بتون امیدین جویالتب مغلوب بولدی. گیرمانیه‌ده حاضرده بو پارتیه بله‌ن تسینتر آراسینه توشکان عداوتدن ناشی آنده‌ده اشی ضعیفله‌ندی، لکن آۋستریا پارلامینتنده بو پارتیه شاقتی قوتلی هم کوب اعضالرغه مالك‌در.

مونه شول پارتیه‌نڭ رئیسی لوگه‌ر بو گونلرده ۋینا شهرینده بولغان قاتولیکلر اسیزدنده بتون آۋستریاده‌غی نمسه‌اونیۋیرسیتیتلرینه قارشی صوغش آچدی: اوزینڭ اوزون خطبه‌سینده ـ آۋستریا اونیۋیرسیتیتلرینی ریۋالوتسیه هم دینسزلك اوچاغی دیب آتاب، آلارنی اوز پارتیه‌لری حمایه‌سینه آلب-فنده‌گی حریت افکارنی قوارغه تیوشلگینه دائر سوزلر سویله‌دی.

اونیۋیرسیتیتلر، واقعده، کله‌ریکاللرنڭ ایڭ چن دشمانلریدر، چونکه خلقغه آلارنڭ‌نشر ایتکانی

حرفکر وهیچ بر نرسه بله‌ن قصلماغان چن فنی
تحقیقات کله‌ریکاللرنك بتون پلانلرنی، بتون
امیدلرینی واتادر. کله‌ریکاللر اوزلرینك مقصود-
لرینه جیتار ایچون پارلامینتده «خریستیان-سا-
تسیالیستلر» دیگان پارتیه‌نی اوز طرفلرینه آو-
دارب شولار بله‌ن برگه اونیۋیرسیتیتلرگه هجوم
ایته‌کچی بولالر ایکان. لوگه‌رنك بو هجومینی،
البته، ضیالیلر، خصوصا پرافیسورلر بوش قالدر-
مادیلر: خطبه‌نك ایکنچی کوننوك آوستریانك
بتون مترقی غزیته‌لری پرافیسورلر طرفندن
اونیۋیرسیتیتلرنی حمایه قیلب وکله‌ریکاللرنك
افکارینی ابطال ایتب یازلغان مقاله‌لر بله‌ن طولی
بولغان ومونك اوستینه پرافیسورلر کله‌ریکاللرغه
قارسی فننی حمایه ایته‌ر ایچون معاهده ایتشکانلر.

آۋستریاده کله‌ریکاللر، روسیه‌ده «چن روسلر»
تاتارلر آراسنده متعصبلر فن و اونیۋیرسیتیتلر
بله‌ن کیلشه آلمیلر. من تشبه بقوم فهو منهم!

قاضی صایلاو

بو کونلرده مفتی قزان آخونده یوسف سعیدفکه
مراجعت ایتب، قزان علماسینك متوفی قاضی
خیرالله عثمانف اورنینه کمنی موافق کورگانلکلرینی
سؤآل ایته‌در.

بواورنغه البته علوم دینیه‌نی اساسلی بلگان،
علوم حیاتیه‌دن ظور حظلی وملت ترقیی یولینه
خدمتی سبقت ایتکان کشی صایلانرغه تیوشدر.
اگر موندده قزان علماسی، معارف کامیسیه‌سینه
مخصوص جاهل، ونی اشله‌گانلکلرینده آڭلامی
قایتارلق کشی‌لر صایلاغان شکللی صایلاسالر،
قزان اهالیسی بتون ملت کوزیندن یوغالرغه
وآلارغه عمومی اشلرگه قاتشرغه صلاحیتسز دیب
قارالرغه‌غنه تیوشدر. قزان امامرلریندن بیش آلتی
آچق فکرلی ذاتلرنك مستحق ذاتنی عرض ایته-

رگه طرشاچقلرینده بز البته شبهه ایته‌یمز
بولار آز فرقه بولب ایسکیلر کوب بو
بلگانگه کوره، قزاندن یخشی کشی عرض ا
دیبده اویلی آلمیمز.

ظنمزچه بواورنغه حاضر ایك موافق ص
اگر قبول ایتسه، موسی افندی بیگییف جنابل
بوذات علوم دینیه‌ده کامل مهارتی اوستینه
حیاتیه‌دن‌ده خبردار وزمانمزنك احتیاجاتن
طورغان ذاتدر.

مونده البته، قزان ملالریندن بعضیلرینك
صفی ملا) اوزلرینك طغلاسی کیلر، لکن
مسئولیتلی اورنغه شولقدر استعدادسز ک
عرض ایتو، معارف کامیسیه‌سینه خلیل ع
صایلاو شکللوك ظور حماقت بولاچقدر.

بو طوغریده محترم «یولدز» غزی
۱۹۳ نچی نومروسینده اوزون برمقاله یازادر
اوزینه‌گنه معلوم برسبب بله‌ن، شرطلر
ظور ومهابت گه‌وده‌لیلکنی‌ده شرط ایته‌د

قاضی بولسونده ایمش، صغر شکللی ظ
ده‌لی بولماسون ایمش!! ظنمزچه قاضیلق
گۋاردییسکی افیتسیرلك چینی توگل‌که، آن
شرط ایتو ممکن بولسن!

«تسمع بالقضاة یرمن ان تراهم» بولسن
قاضیلر بارب کورر ایچون توگل، بلکه
کتلری وفائده‌لری بله‌ن ایشتلب طورر
کیره‌ك.

«یولدز» غزیته‌سینك عرض ایتکان ک
آراسینده‌ده بیك قزق کشیلر اوچوریدر
قزان امامرلریندن صادق ملا، عارف ملا، شرف
آبیزف.

عجبا بولر نیندی خدمتلری بله‌ن ا
کسب ایتکانلر؟ اوّلگیسی تقی‌عجب، ایکن
کتاب المعجم، اوچنچیسیده کم یانینده
شونك‌چه سوبله‌شوی. مونه شوشی خدمتلری

گر قزان امامله‌ریندن برسین عرض ایته‌رگه
ی بولسه، اوزینڭ آچق مسلـکی ومتعصبلر
یسینده تتره‌ه‌وی بله‌ن اوزین کورسه‌ترگه
گرگان ملاعبدالله آپانای ایلڭ موافق کشی
قلر.

ز، یوقاریده دییلـگانچه قزان علمالری اتفا
کیلب برمستحق کشـی عرض ایتـه آلرلر
اویلی آلمیمز، شوگار کوره‌ده یاش-ارباب
امامله‌رمز، قارتلر طرفیندن موافق بولماغان
عرض ایتلـگانده، مفتیگه اوزلرینڭ کمنی
ی کورگانلکلرینی آیرم بیان ایته‌رلر دیب
ایته‌مز.

«خاتون قز عالمی»

داره‌مزگه‌خانملرمزدن هر کوننی کیلـوب تورا
ان مکتوبلر، بزنی غزیته‌مزده «خاتون‌قزعالمی»
ی ده آچارغه مجبور ایته‌در. امیـد ایتـه‌مز:
ر اوز طرفلرندن بو قسمنی آلوب بارورغه
اعانه ایته‌رلر.

«الاجتهاد» مکتبی طالباتندان:

رر افندی!

رم بو مکتوبمزنی معتبر جریده‌گزنڭ بر کنا
درج ایدوگزنی اوتنه‌مز.

: علم، هنر، معرفت هم اوقویولینه‌آیاق
ب، اوزمزنڭ، ایرلرمزنڭ آیاق آستندن ایز
باشلرمزنی کوتاریك، بزده آزراق حـر
لك دیب اوقورغه، یازارغه، بلورگه طرشساقده،
بازاری کیبتینه توشوچی: باش اوستیـنه
) قویغان، آوزینه صاغز قاوب، یوزلرینه
یاقغان، بوزق خاتونلر: بزلرنی سبـاق‌قه
ه، قایتقانده‌تورلی‌قباحت سوزلر ایله‌خورلیلر،
وسچه اوقوب، اشطانسز یورورگه اویرنه‌سز،
چه اوقوب؛ یکت‌لرکه خط یازاسز دیـه‌رك

حتی معلمه‌لرمزنڭ دینلرینه قدر....... اوزلری:
نه روسچه‌دن، ونه‌ده تاتارچه‌دن یازارغه، اوقورغه
بلمیلر. دین، ایمان، واعتقادات‌دن توزان قدر
خبرلری اولماسه‌ده: تنگو، جیگو، به‌یـله‌و، نیگـه
کیره‌ك؟ منه بز سزنڭ کبك معلمـه‌لردن ئـلله
نیندای مارجه‌لردن اوقمادقده، اوزمز کله‌پـوش،
اشلاب، پچه‌ن بازارینڭ ماتور،ماتور، یاش، یاش
یکتلرینه، توشروب قیمت بهاغه صاتابز.

حساب نیگه کیره‌ك؟ بز مونه بارماقبز بله‌نـده
صاناب کیبتچیلرنڭ ایسلرن جیبه‌ره‌بز. سزگه برده
اوقورغه کیره‌ك توگل، خاتون، قزلرغـه اوقورغـه
حرام دیب، بزنی شولای دنیاداغی قباحت سوزلر
ایله سوگه‌لر. بزلر نچك ترقی تابیق! بزقایچان
اوزبزنڭ حقلربزنی تاباربز؟

بز بو خاتونلرنڭ سوزلرن قولاقغه آلوب، اوقودن
بلودن، باش تارتسـاق البتـه بر جاهل ایرگـه
اوچراب اولـگانچه‌تایاق آستنده‌ایزله‌چکه‌مز قویاش
کبی کورنوب تورمقده‌در.

مظفریه خانم‌نڭ «الاجتهاد» مکتبی قزلرندن

امضالر: محموده مظفریه، جمیله‌مظفروۋا، عین
کمال سعیدوا، رابیعه کازاکوۋا، فخری‌جهان صو
بایۋا، رابعه ایشموراطوۋا، فاطمه‌بایازیدۋا، زیتونه
مولودوۋا (چیستاپولی)، نعیمه کوزلوۋا، میکلی‌عیان
سعیدۋا، ماهرویمرتضینوی، یفاربیکه‌فیضواللینوی
مریم آپاشوۋا، سعادت‌کمال‌الدینوۋا، مریم‌خه‌زینوی.

اویغانیق خانملر!

ای خانملر! وقت ایندی اویغانرغـه
اوزمزگه کیره‌کلرنی قولغه آلورغه
بر آزبارغه جاوب قویغان صارق توسلی
نیگه بـز قورقشابز قوزغالورغه؟
نیچك ایتوب قوزغالورغه یول تابمیبز
نیگه فکرا آلغه بارمیبز- آرتمیبز

حریت پردەلرون یوزگە جاوب
ایسکیلك چاپانلرون نیك آتمیبز؟
اوقیق دیساك بزنی بردە یاراتمیلر
معرفتنڭ دیدارینە قاراتمیلر
بزنی شولای اوزلرینە اسیر ایتوب
بزنڭ دانئی بودنیاغە تاراتدیلار
ای خانملر! توركز اصلاح چقدی
نادانلرغە قارشی اوتکن سلاح چقدی
حقوقلرنی بزگە دە آلماق كیراك
قارا توندە نورلانوب قویاش چقدی

«الاجتهاد» مکتبی طالباتندن: محمودە مظفریە.

كتابلر حقندە محاكمە

«آلدم بیردم»

(۹۹ صحیفەلی. شرف مطبعەسیندە «عبدالرحمن حسینف هم ایبلەشاری نشری» بهاسی ۳۰ تین).

عیاض افندی اسحاقفنڭ صوڭغی اثری اولان، بیش پردەلی بوپییصا، روایتلرگە كورە، بویل یاز، اوفا گوبیرناسینڭ برقریەسینە ح. فامیلیەلی بایلرنڭ عائلەسینە واقع بولغان برحادثەدن آلوب یازلغاندر. عیاض افندی بواثرندە باشقەلریندەغی شكللوك تیپلرنی (*) خصوصا خاتونلر تیپلرنی «اوچراشو» اسملی پییصاسینی استثنا بلەن) بیك درست وخالص تاتار معیشتندن آلوب تصویر ایتەدر. خلیل بای شاكرف تیپی ـ معیشتمزدە بیك كوب اوچوری طورغان، اوزلرینچە لیبیرال حسابلانوب اشكە كامل اقتدارسزلق كورسەتە وایسكی نظرلردن آیرلا آلمی طورغان كشیلر وخصوصا بایلرنی بیك یخشی ودرست تصویر ایتە طورغان تیپدر. بوفرقە خلق تللری وفكرلری بلەن نیقدر یاڭاللقغە توجە ایتكان كورنسەلردە فعللریندە همان ایسكیلكدن آیرلوب جیتە آلماو، ایسكیلكنڭ آلارغە بیرگان امتیاز وخصوصیتلریندن فائدەلەنرغە طرشو وبالآخرەدە بیك تیز، اوزین چولغاب آلغان ایسكیلك حامیلرینڭ تأثیرلرینە توشو كبی صفتلرین اظهار ایتمكدەدر. احمدیدە معیشتمزدە یش اوچوری طورغان نادان، متكبر، هیچ برجنایتدن چیركانمی، اوزینڭ دنیادە بیك كوب قباحتلر وجودكە كیترگان فامیلیەسین هرنرسەدن مقدس كورە وهر ایشین اوز مثللری آراسیندە یوری طورغان نمیمەلرگە تطبیق قیلب، شول فكرلرنی معبودطوتا طورغان یاش بایلرمزنڭ بیك درست تصویر ایتلگانیدر. استاناویغە شوندی ظور جنایت ایچون بیرگان رشوتینە زكاتدن حسابلاوی بو فرقەنڭ دینگە بولغان مناسبتینیدە بیك یخشی كورسەتەدر.

ملالردە بیك گوزل تصویر ایتلگانلر: قارت حضرت، البتە خاتونلرنڭ حقوقدە مساواتلری طرفداری توگل، لكن شولایدە شرعی یاصالغان برعقدگە قارشی موندی خیانتنی تجویز ایتمی، وغیرت دینیەسی بلەن مجلسدە طاوش چغارمافچیدە بولا هم غایت احتیاط دینیەسیندن ناشی قیل قال وضعیف فتوالر بلەن عمل ایتونیدە ممكن كورمی. اما یاش ملا حاضرگنە كارییریاصی باشلاغانغە كورە نیچك ایتسە، ایتەبای تلەگان نرسەگە فتوا طابا. مونە بولار ایكیسیدە نەق معیشتدن آلنغان، وشونڭ بلەن ملالرنڭ اشكە بولغان نسبتلرینە تمام كورسەتلگاندر ـ یاكە فاناتیك، یاكە فقط قورصاغی ایچون طوروچی.

خاتونلر تیپلرینە كیلگانە: عیاض افندینڭ بوتیپلری ایرلر قسمینە قاراغاندەدە مكمل بولادر بوپییصادە عریفە ـ تاتار معیشتینڭ خاتونلر یواینە

(*) تیپ دیب، معیشتدن آلیاص اغان وتصویرایتلە تورغان معیشتنڭ خلقلری آراسیندە مخصوص بر فرقەگە طوغری كیلە تورغان صورة ادبیەگە آیتەدر.

قریغان جبر، وظلمی آرقاسنیده صحتنی جویالتقان، وقلبینده طبیعة طرفندن بیرلگان بتون شفقت ومرحمتنده بترگان، ایرینك قرداشلرینه، اوغلینك خاتوننه مطلق دشمانلق صاقلی طورغان، قلبینده فقط کبر واستبدادکنه قالدرب خلق سوزینه عبادت اینه تورغان ایسکی معیشت یمشلری خاتونلرنی بیك یخشی کورسه‌ته‌در. بوفرقه خاتونلر تاتار معیشتی بزنك عمرمزنی هلاك ایتدی ــ باشقه‌لرده مسعود بولماسن‌لر دیگان شیکلی اینوب ــ اوصال قاین آنا، شفقتسز آنا، وعائله سعادتی دیگان نرسه‌نی بلمی طورغان خاتون بولوب چغالر ایکانچیلگی تیپده بیك ماهرانه کورسه‌تلگاندر. عالیه‌ده بر کیریله‌نسه برنرسه‌گه‌ده قارامی، تله‌گانین ایته‌رگه طرشا طورغان وبتونله‌ی بیراب بره‌ونی سویه آلا طورغان قز بولوب، طبیعتی بله‌ن حریة وکیلك معیشتکه قصد ایتکان تاتار قزینك درست تیپیدر.

بولار اوستینه پییصاده جدی نقصانلرده باردر: بتون واقعه‌نك توبی بولغان ــ محبت ــ بتونله‌ی آز تصویر ایتلگان: نی درجه‌ده‌گی محبت عالیه‌نی ابراهیمغه خط یازارغه مجبور ایتکان؟ عالیه ابراهیمنك‌غی نرسه‌نی سویگان: اوزینمی یا ئالغنمی، ئلله فقط بومعیشتدن طویغانمی؟

بولار پییصاده بتونله‌ی مجهول قالا موندن‌ده بیگره‌ك، گیروی-ابراهیم‌نك کم ایکانلگی مجهول: بر جهتدن قاراغانده ساتسیالیست وفکرلی کشی کورنسه‌ده، ایکنچی جهتدن قاراغانده اوزینده محبت بارلغین یوقلغین بلمه‌سدن بورون ــ حتی عالیه‌گه بروقت، آغالی سکلی قالرغه عرض ایتبده یعنی عالیه‌گه آرتق محبتی بولمی طوروبده، بیك تیز عقدیلرغه رضا بولوی وعالیه‌نی کوتکانده ـ عالیه‌نك اوزینه توگل بلکه واقعه‌نك تیزره‌ك بتووینه منتظر ایکانچلگینه دائر سوزلر سویله‌وی گیروینی یکی یوزله‌ندره، وپییصاده دیبلگانچه، یا ئامعیشت پربلستاؤیتلی بولرغه صلاحیتدن چغارادر. (مین عیاض افندینك یاشلرگه نظری شولای بولر دیب اویلی آلمیم). پییصاده خصوصا آخرغی پرده‌ده عیاض افندی (*) رامانتیزمده صارانلق ایتکان. محبتی ایچون شولقدر ظور مشقت چیککان وقهرمانلق کورسه‌تکان قزنی ابراهیم-یا ئا معیشتنك قارشلاوی بیك صووق وحیاتسز.

یا ئا معیشت اوز قهرمانلرینی ایکنچی تورلیره‌ك قارشیلارغه تیوش!

بو، مینم فکرم بلکه ادبیات بله‌ن کوبره‌ك بلش کشیلر باشقه تورلی تقدیر ایته‌رلر. پییصانی اوقب چغونی هرشاکردکه توصیه ایتدم.

داملا

(*) بواورنده آثار محبتنك خارجگه ظهوری معناسینده مستعمل.

تکذیب

٦نچی نومرودن مابعد

مدرسه اداره‌سی دیساگز بزنك حامی مطلق‌لرمز اوز بای‌لرمز بار. بزنی اوز خدمتچیلری کبی یاقون کوره‌لر. حتی آرتغراقده. افطارغه باشقه‌لر کبی، صاناب چاقرمیلار. بار مدرسه کیلسون دیب چاقره‌لر.

بای‌لر بزنی آداب واخلاق حسنه‌گه‌ده اوگراته‌لر. اوچراغان‌ده اوزلرینه سلام بیروب اوتارگه قوشالار. بر بایومز، مدرسه‌گه کروب ایتوب قویا، اورام‌ده اوچراغانده، بن آطده بولسام‌ده سز اوّل سلام بیرورگه تیوش‌دی. مین بونی بای بولغانم ایچون ایته‌یم‌دی. فقط مین‌سزدن علمم‌ده آرتق‌دی. درست سزده منطق بار، لکن میگا منطق کرکمی، مسئله‌گه مین سزدن آرتق، مین مختصرنی تمام اوقوب چقدم دی.

بس مین‌سزدن آرتق چونکه مسئله‌نی سزدن کوبره‌ك بلام‌دی. شونك ایچون مین بلهم، اوّل‌ده

طلی کشی سلام بیرورگه تیوش، نو، احتمال ین بلمیمدر. شونلك ایچون سزاول سلام بیرورگه یوش‌دی. بزنلك شاکردلردن بعض‌سی منطق‌نی ورنسز استعمال ایتمکچی بولوب، بای‌نلك بوسو- نده ایکی یرده تناقض بار، اوزی منطق میکا راکمی‌دی، اوزی، بزدن آرتق‌لغینه دلیل کیتوره، دلیل ایسه منطق. دخی، مین‌بلام لکن، احتمال بلمیمدر دیب ایته دیلر.

فی الواقع بای‌نلك سوزی توغری. مونده تنا- قض‌ده باشقه‌سیده یوق. تناقض‌نلك مثال‌لری معلوم. انسان فرس، حیوان کبی‌لرده، هم‌جیم، یا، کبی‌لرده‌گنه. بونده ایسه، سلام بیرو مسئله‌سی، فقه‌اخلاق مسئله‌سی. بای‌نلك ده بزگه ایتوی تأدیب ایچون. بونده منطق قاعده‌لری بولغان تناقض‌لر ازلاو سفسطه‌در.

بزنلك بای‌لار، «احکام شرعیه» غه مسئله‌گه بیك اخلاصلی‌لر، بر بایمزنلك بالاسی، سابق داملانلك، مخدوم حضرت‌نلك اوزندن مختصر درسی آلادر. چونکه بایلارمز مسکاولر ایله اش یورو- توب، زور آباروت‌لار ایله‌ندردکلرندن، البته «مسئله»نی یاخشی بیلورگه تیوش (؟)

حمل حقنده سزنلك اعتراض‌لرگز کیلمی. چونکه ماژیق حمل اینوگه قاراغانده شاکردنلك حمل ایتووی، میت ایچون ییگلك بار. صوقدن اشوب ئولکان‌لرگه اعتراض‌گزده خوف کفر بار چونکه تقدیرغه اعتراض بولا، هم فی‌سبیل‌الله ئو- لگان‌لرگه تل تیدرو بولا.

الحاصل والکلام‌بزده هرنرسه تدریجا ترقیده، سزنلك اسنادگز بهتان وافترادر. بزم مدرسه‌نلك ینه برفضیلتی بار؛ مدرسه‌مزنلك اقتصادی جهتی قیامت‌غه قدر تأمین ایدلمش وقف ایله اداره ایدوله‌در. درس‌لردن بوشاغان کون‌لرده، بلکه تفصیل معلومات یازارمز. اش‌لرنلك نی‌روش آلغه باردیغنی کوررسز!

جریده‌گزنی آلغاچ‌ده، بوتکذیب‌نی یازدوم، الگو- رسه ٦نچی نومرغه باصدرگز بزگه اولان افترا‌گزه خلق اشانوب قالماسون.

خافکرماندن برشاکرد

مدرسه خبرلری.

(١) مرجانیه مدرسه‌سندن:

بو مدرسه‌نلك آستلاغی قاتینه (تیمرچی) کرتدیلر. تیمرچیدن چقغان توتونلر ایله مدرسه ترزه‌لری قارالوب بتدی. حضرتلر آشدان بازاردن قایتقانده مدرسه‌گه کروب چقغالیلر، بویلدن صوك حضرتلر مدرسه‌نی آصراوی‌بیك چیتن دیب، برهان‌موللین‌گه چای‌توره‌تورغان (زاؤیدینیه) گه‌بیرمکچی‌بولالر ایمش. البته بولای ئلنکی، سالنقی، حضرت‌لرنلك کروندن کرماوی ملك آرتق.

(٢) زاؤود آرتی مدرسه‌سی:

بومدرسه: قزانده بلکه بتون روسیه‌ده حمالچیلق وایسکیلك ایله مشهور برمدرسه‌در. بو مدرسه‌نلك ایچنده‌گی مدرسلری، ومعلملری جیین سارتلردنغنه مرکب‌در. حمال‌لق، وایسکیلك‌نلك (باشلقچی‌سی) اولان مشهور آق‌سقال خلفه بو مدرسه‌ده قرق یلدن بیرلی تصرف قیلوب توراد‌ر بو مدرسه‌نلك راصخودی مشهور (اجیمفلر) تصرفنده‌در.

بو مدرسه نظافت‌جهتندنده صوك درجه‌قباحتدر. اصلاح، پاکی اصول، یخشی‌معلوماتلی معلملر اوزلرینلك اوقولرینی، تورمشلرینی یخشیلاتورغه صوراغه عبدالله، وحسامی حضرتلرنلك بدعالرندن قورقه‌لر درلر.

اداره‌دن: عجبا عبدالقادر اجیمفکه مادی‌طرفن قاراب‌ده، معنوی جهتن اعتبارگه آلماینچه کوز یوموب توروینه.

داخلی خبرلر:

١٢ نویابرده ۋارشاۋا شهرینده پالاکلرنڭ مکتبلر جمعیتی «ماتیس»نڭ اسیزدی باشلاندی. اسیزدهده بتون پولشانڭ همزا گرانیتسه دن ده دهلهگاتلر حاضر. بتون دهلهگاتلرنڭ عددی مڭ بیش یوزگه یتهدر، همهسیده معارفکه مناسبتلی وپولشا معارف مسئلهسی بلهن اشتغال ایتکان کشیلر. رئیسلك ایته: آدۋاکات آصوخوۋسکی. حاضرده اسیزده برنیچه کامیسیهلرگه بولنب بیك قزو اشلاب طورا. اسیزده برنیچه کونلر دوام ایتهچك. «ماتیس» جمعیتی بووقتقه قدر پولشانڭ بیك کوب پیرلرینه بیك کوب مکتبلر آچقان برجمعیتدر.

یارامسکیگه نفی قیلنغان سیاسی عیبلیلر شول پیرده اوقو، یازارغه اویرهتورگه بوش اوقتله تورغان برمکتب آچقانلر. «یولدز»

باقو

باقوده ینه «نشر معارف» جمعیتینڭ اجتهادی ایله ایکنچی مکتب آچلمش.

«یوریف» شهرندهگی دارالفنون شاگردلرندن استودینت «بازانوف» اوقو-یازو اوگرهتو حقنده یاڭی براصول طابمشدر. بواصول ایله اوقوتقانده هیچ حرف طانیماغان کشینی ایکی ساعتده اوقورغه-یازارغه اوگرهتو ممکن بولاچق ایکن. «بازانوف» اوشبو مسئله حقنده برلیکسیه اوقوب اوزینڭ اصولینی معلملرگه وپروفیسورلرغه کورساتکان، لکن برآزغه قدر — کوبرك تجربه قیلوب قاراغانغه قدر — کشیگه سویلماو هم غزیتهلرده یازلماونی اوتنگان «بازانوف» اصولی اوقتو اشلرینڭ آستن اوستنکه کیتروب اوزگرتور دیه کوتهلر. «وقت»

یاوروپا غزیتهلرینڭ یازونه قاراغانده: مصرده غصپرینسکی جنابلرینڭ غیرتی ایله کیلاچك یل قاهرهده بتون کرهٔ ارضده اولان اهل اسلامنڭ «قونغرهسی» اولاچق. بوانشکه بتون علماء مصر اشتراك ایدوب بر «کامیتیت» یاصاب بتون مصرنڭ قلوغ ذاتلری اعضالقغه یازلهشلر.

قزان خبرلری:

قزان اونیویرسیتیتی استودینتلری „Казанскій Студентъ“ اسملی هفتهلك ادبی، کولکی ژورنالی نشر ایتهرگه اویلیلر، بو کونلرده شول مجلهگه مشارکة ایتهرگه استودینتلرنی چاقرب اعلان ایتلدی.

قزان دوخوۋنایا آکادیمیهسینڭ اوتکان تعلیم یلینڭ حسابینی بیان ایتکان آتچوتینده: آکادیمیهده ١٣ آردینارنی پرافیسور، ٩ ئکستروآردینارنی پرافیسورلر، ٧ داتسهنت (معلم) ٢ داتسانتلق خدمتی ایتوب طوروچیلر، ١ یاڭاتل لهکتری هم ایکی ملکهچی معلملر بولغانلغی کورسهتلهدر.

اوتکان یلنی بتون آکادیمیه استودینتلری ١٧٢ بولغانلر: ١٦٧ روسلر، برگریك هم ٤ بلغار. ١٧٢ شاکردکه ٣٤ مدرس. اما بزده الحمد لله ٣٠٠ شاکردکهده بر مدرس یتوشه.

روسلر بزدن عبرت آلسونلر!!

بو کونلرده، تاتارسکایا اوچیتلسکایا اشکولاده اینسپیکتر بولوب تورغان م. ن. پینیگیننی شاکردلری یاڭا تعیین قیلنغان منصبی — قزان گوبیرناسینڭ نارودنی اوچیلشچهلر دیریکترلگی اورنینه اوزاتدیلر.

بو کونلرده اداره خانهمزگه «یاڭی طورمش» غزیتهسینڭ اولگی نومری کیلدی. جناب حق دوامن نصیب ایتسن.

بر نومری بلهنگنه مسلکی حقنده معین بر سوزده أیتب بولماسهده ظنمزچه، غزیته شبههسز مترقی مسلکلیدر.

بين‌الملل سويله‌شر ايچون اويره‌نوى آصات هم هر قومگه ممكن بولا طورغان بـر لساننك كيره‌كلىگى ياوروپا فكر اربابينه بيك كوبدن معلوم بولغان بر حقيقتدر. عصره‌زده شوندى لسان بولاره‌ف ئسپه‌رانتو تلى اختراع ايتلدى. هم اربابى شول تلنى ممكن قدر طاراترغه‌ده اجتهاد ايته‌در.

بو كونلرده قزان اونيويرستيتينه بين‌الملل ئسپه‌را-نتيست استوديننلر سايوزى طرفندن شول سايوزغه قزان استوديننلرين دعوت ايتكان اعلان نامه كيلدى. سايوزغه هر ملتنك استوديننته واستوديننكالرى قبول ايتله‌در. سايوزنك رئيسى ژيحه‌رت (گيرمانيه‌ده) سركاتبى آب (فرانسيه‌ده) نشر ايته طورغـانى ژورناليننك ره‌داكترى صاكوژيچ (روسيه‌ده) سايوز حقنده مفصل معلومات آلرغه تلاگان كشيلر استوديننت ميخالفقه مراجعت ايتسونلر (1-ая Академическая, д. Тимофеевой, вверху).

قاراب طوريق ايندى — بزنك مدرسه‌لرگه‌ده دعوت‌نامه كيلرمى، يوقمى ؟!!

اگر كيلمه‌سه، بزنك مدرسه‌لرنى دارالفنونگه صاناماغان ايچون بتـون ياوروپا استوديننلرينه بيك اوپكه‌لرمز !!!

رحيم ايتمگز شاكردلر!

ياگا بيسته‌نك امام صادق الايمانقلى «يولدز» غزينه‌سينده يازب شاكردلرنى نحو، منطق، فقه، كلام، اصول فقه، فرائض فنلرى اوقترغه (حتى مجانا) دعشه‌در،

لـكن حضرت يوقغه مشقتله‌نه سز! مدرسه‌گزده ياتا طورغان سكز يارم شاكردنك نى درجه نحوى، منطقى، فقيه الخ ايكانچيلكلرى هر شاكردكه بيك آچق معلوم، شوكار كوره آلدانماسلر! خير، شاكردلرگزدن بر حقيقره‌گى چغوب «تقى عجب» اسملى بر بيك عجب اثر وجودكه كيترگان ايدى، لكن اولده بيك خودقه كيتمه‌دى، دارالفنونگزنك بازارين بيك كوته‌ره آلمادى.

شوكار كوره: الله هو، الله هو، ئه‌للى، ئه‌للى ايته‌ربو! جوقلاغان كويينى جوقلاساگز يخشيره‌ق بولور ايدى. وقتگز اوظب اوزگزده قارتايبراق باراسز!

قـزان امامليرندن بعضيسى اداره خانه‌مزدن آلارنك توبه‌نده جمعيت خيريه حقنده يازا تورغان دعوت نامه‌لرينى درج ايته‌رگه اوتنه‌لر:

جمعية خيريه‌نك بو كونگه قدر آز بواسه‌ده «فى سبيل الله» قيلوب كيلـگانى خيراتنى هيچ بره‌و انكار ايته آلمـيدر: بر نيچه فقير وايشدن عاجز قارتلرنى آصرادى، بر نيقدر فقير عائله‌لرگه آيلق اعانه‌لر ايتدى، فقرانى بوش قرار ايچون آمبولاتوريه آچدى هم قاره خلق بالاسينك بتونلاى ايمانده بلمى قالا تورغان اورنينده — صـوك كونينده ايرلر وقز مكتبى آچدى وما اشبه ذلك تورلى تورلى ملتمز ايچون فائده‌لى اشلر اشلادى.

حاضر ايندى شول جمعيتمز مادى جهتدن بيك اونغايسز حالده‌در. اگر شول حالينده دوام ايتسه مطلق انقراضغه يونه‌له‌چكدر. البته آنك انقراضى بـر طاقم جاهل منافقلرغه مطلوب، لـكن مؤمنلر آنگار رضا بولا آلميدر، مونه شوشى سببدن ناشى بز محله امامليرينه اعانه جييار ايچون كيله‌چكده‌گى طريقنى عرض ايته‌مز: حاضر قزاننك ۹ محله‌سينده هـر جمعه‌ده وقف ايچون اعانه جييلادر، حتى بعض محله‌لرده بو اعانه‌نك مقدارى شاقتى كوزگه آلرلقده بولادر. مونـه شوشى اعانه‌لرنك اوچدن بـر قدرين گنه بولسه‌ده جمعية خيريـه فائده‌سينه آيورلب بيرلسه بيك آز ديگانده ملك صوه‌غه يقين اعانه بولاچقدر.

آنك اوستينه مسجد ومدرسه‌لرى وقفكه محتاج بولماغانلقدن حاضرده اعانه جييلمى طورغان مسجدلرده هر جمعه‌ده جمعية خيريه فائده‌سنه اعانه جييلسا بوده

يل بويينه آرتق بولماسه ملك يارم صوملر بولور ايدى. الحاصل حضرتلر همت ايتوب خلقغه آكلاتب شوشى طريقلر بلان اعانه جييلا باشلاسه شولاى واقلابقنه ده ايكى ملك يارملر آقچه طابوب بيره آلور ايدك. بز اوز طرفمزدن حضرتلرنى شوكار چاقرامز !

اداره - قاراب طوريق قزان ملالرى اوزلرينك اشلەرگه تلى طورغان ايبدەشلارينك عرضينى نيچك قبول ايتەرلر؟!

درس «ليكسيا»

فنون متنوعه تحصيل ايچون اوزلرينك مكمل ودائمى مكتبلرى ودرسخانەلرى اوستينه، باشقه خلقلرنك ضيالىلرى رقتى برلن خصوصى بعض مسئلەلر حقنده مرقت درسلر «ليكسيالر» ياصاب، جنسداشلرينك هر اشدن خبردار بولوب طورولرينه اهميت بيرەلر. بوندى درسلرنك خصوصى بر فنگه دائر بولغانلرى كبى عموم هر كمگه وبارچه خلقغه عائد مسئلەلر حقنده غيلرىده بولەدر. بو كبى اهميتلى اشلرده بزگەده باشقه خلقلرغه ايارو تيوش بولسەده، باشقەلر كبك بولودن چيركانوچيلر توگل، بتون قوتلرى برلن باشقەلر توسلى بولورغه طرشوب يوروچيلرنك بيله بو اشكه كروشكانلرى بوكونگەچه يوق ايدى.

شكرلر اولسون، ابراهيم افندى تريغولوف بو كبى كيرەكلى مسئلەنى نظر اعتبارغه آلوب ١٣نچى نويابرده قزانده (نووى قلوب) زالنده «جوغوشلى آورولر» حقنده آنا تلنده بر درس (ليكسيا) اوقودى. درسنده ابراهيم افندى جوغوشلى آورولرنك نيچك ونيدن بولولرى، نيچك طارالولرى وآنلردن نيچك صاقلانورغه كيرەكلگى حقنده شاقداى معلومات بيروب، درسنك باشنده، آخرنده وجايى برلن درس ارالرنده خلقمزنك ياقترولوى وهر بر كيرەكلى اشدن خبردار بولوب طوروى ايچون بزدەده فاعلية (Дѣятельность) بولورغه تيوشلى، بزده اشكه كروشورگه تيوشلىلەكينى هم بزنك ايچون باشقەلردەغى كبى شوندى درسلرنك ده كيرەكلەگينى آكلاتدى.» ضيالىلرمزنك اشكه طوتونولرينه سبب بولسون، بزدەده هر تورلى مسئلەلرگه دائر درسلر اوقولسون، ياشلر بو اشكه اهميت بيرسونلر، مينم قارت كشينك قولندن ئللەنى قدر اش كيلمى، فقط ياشلرنك اويانولرينه واشكه طوتونولرينه سبب وآنلرغه بر مثال بولسون، ديب بو درسنى اوقودم» گه اوخشاشلى سوزلر ايلن منبردن توشدى. الحاصل ابراهيم افندى، خلق ايچون هر وقت وهر يرده درسلر ياصاب، هر تورلى مسئلەلردن خلقنى خبرلندروب طورو، ياشلرمزنك وقولندن كيلوردای كشيلرمزنك اوستينه لازم وبوندن صوك آنلر بو اشكه كروشورگه تيوشلى ايكانينى، كيرەك اوزينك سوزى ايلن وكيرەك شول اشنى اوزينك ايك اول باشلاب قيلوى ايلن اولسون كورساتوب بيردى. بو اش بزنك آرامزده برنچى اش وياكه اش اولديغندن باشلاب يبارو چيسى ابراهيم افندى خلقمز طرفندن تشكرگه لايقدر. همده بوندن صوك هر يرده شوندى درسلر ياصارغه تيوشدر. بو اش برده چيركانەى چه باشقەلردن استعاره ايتولەچك فقط فائدەلى غنه بر اشدر.

نجيب خلفين.

موندە يازلغان نرسەلر اوستينه، تريغولوف جنابلرى تاتارلرنى نارودنى اونيويرسيتيت جمعيتينه اعضا بولورغه تشويق ايتدى. اعضا بولور ايچون فقط بر صوم اعضالق ژرنوس تولەرگه كيرەك. يوغشلى آورولرنى سويلەگانده ملا مؤذنلرمزنك شوندى آورولر بلەن وفات ايتكان كشيلرنكده كييملرنى فديه وصدقەغه آلولرى هيچ بر دزينفيكسيه سز اوزلرى كييب يرولرى ممكن ايكانلگينى هم خمر استعمالينه اويرەنگان كشيلر موندى آورولرغه كوبرەك مبتلا بولا ايكانلكلرينى سويلەدى.

سیاده یوز قدر یاشار وبر قدر قارتلر حاضر
. بو لیکسیالرگه حاضر بولمق هرشاکردنڭ
، بولساده، آلار بز اویلاغانغه قاراغانده آز
.

«الاصلاح مخبری»

ه متفرقــه

بولماغاچ چیبه‌ر ییردن قز آلوب بولمی

(اولـگی زمان حکایتی)

ریـان اخبار وناقلان آثار شویـله روایت
حکایت ایدرلرکم ، بزنڭ قزانده اوّلـگی
بخاراده تحصیل علم قیلوب قایتقان «بیك عالم»
لا جووان مناره‌لی مسجدگه امام بولمش. اوزی
عالم ایه‌مش .

لکن درس ایتورگه قوه‌سی ، درست نمـاز
رغه قرائتی، سوز سویله‌رگه قوهٔ نطقیه سی،
سویله‌رلك معلوماتی‌غنه یوق ایمش‌ده احوال
ن، دنیادن بر آزغنه خبردار توگل ایمش .
ه بولسه درس ایتو قصدی ایـله بر مدرسه
مش، لـکن یکرمی بیش یلدن زیاده عمری
، مدرسه‌سینه حمل طاشور اوچون کیلـگان
ون قدر شاگردلرینی ده‌چب‌چی نادان قالدرمش.
بیش یل محراب صاقچیسی به‌لش یالچسـی
، عمر ایتکاندن صوگره بو داملا قارتایوب کینکاچ
خفاغه قالمش . یکرمی بیش‌یلدن بیرلی‌چن
ندن سویگان محرابینی ، اوزینڭ شول قدر
وارداتلی، صاوم صغر منزلندن بولغان اورنینی
قولینه قالدروب کیته‌رگه کوڭلی هیچ ده‌راضی
مش . شول قایغو حسرت ایله برنیچه وقتلر
غاندن صوگره بر کون «الهام» ایله‌می نی برله‌در،
یتوب کوڭلینه، بخاراده‌غی برکاوشچیدن کونلکلی
ایتوچی ایکیدن بر اوغلی، مخدومی خاطرینه
س .

داملا بیك کیغله‌نب «ای الهم ! سیگا نی روشدن گنه
شکرلر قیلیم ! مینی تمام قایغـو حسرتدن آزاد
قیلدڭ. گرچه اوغلم اوقوماغان نادان بولسه‌ده آنی
امام قیلورغه سین قادرسڭ، هیچ اوقوماغان کوینچه
عالم قیلوب الهام طریقی ایله کوڭلینه علم القا
قیلورغه‌ده مقتدرسڭ . صالح پیغمبرگه طاشدن توه
چغاردڭ ، موسـی پیغمبرگنڭ قومینه طاشدن صـو
چغاردڭ کوکدن «من» بله «سلوی»لر یاغدردڭ .
میگاده مرحمت قیلوب اوغلمنی‌ده اوزمنڭ اورنیمه
محـراب صاقچیسی ایتوب قالـدر. بله‌من اوغلـم
اوقوماغان نادانـدر.

شولاید بولسه «بخارای شریف»ده یخشی ییرلرده
طورغان یخشی ییرلرده عمر ایتکان بولغاچ شاید
یخشی بولور ئلی . من اوزم‌ده بوااورنلرغه مستحق
توگل ایدم‌ده نیچه یللر صاغ سلامت طوردم. زنهار
مینی دوست دشمان آراسنده خور قیلما» دیب
ناز ونیاز قیلمش. صوگره قولینه قلم آلوب اوشبو
روشچه خط یازمش:

« ..... اوغلم اوزم بیك قارتایدم، مسجدنی
کشی قولینه قالدرب کیته‌سم کیلمی، گرچه مستحق
کشیلر کوب بولسه‌ده اوزم ایسه‌ن وقتمده سینی
بختکه ایرشدره‌سم کیله .

بومکتوبم ایله سیگا یول مصارفنه هم چالماچاپان
آلورغه آقچه ییبه‌ره‌من، اوسنکه یخشی چاپان کییوب
باشکه چالما چالوب « علماء » قیافتنده بولـوب
قزانغه قایت. لـکن یخشی قارا، چالمانی کیلمشتر وبرك
چالورغه اویره‌نوبرك قایت، یوقسه مونده قایتقاچ
کشی آراسنده رسوای بولـوب قالمیق، تیزره‌ك
قایت سینی مولا ایته‌م . . . . »

بوقدر سوینچ خبرنی ایشتکاچ مخدوم تیز تیزگنه
قزانغه ئه‌یلانوب قایته‌مش . قارت حضرت یاش
داملانی بیك زور تعظیملر ایله استقبال قیلوب محله
کشیلری ایله کورشدرمش وشول کوندن باشلاب

محدومنی امام ایته‌رگه طامغالر جییا باشلاه‌ش. محله خلقی هرنه قدر: «تقصیر، محدومنك علمی نیچك ایکان، بر آز درس ایتوب امام طوروب وعظلر سویله‌ب قاراسون. علمی بولسه آندن آریك وقت اوزماس» دیسه‌لرده، قارت حضرت:

احمق نرسه‌لر، اول نیچه یللردن بیرلی بخاراده درسلر ایتوب واطلوب قاینقان. سز طاغی آنی مونده قایتقاچده جال ایته‌رگه ایرك بیرماینچه درس ایتدرب بورچومقچی بولاسز، حاضر ئلی آثار جال ایته‌رگه کیرك آنی حاضر مونه اویلاندررگه کیره‌ك اویله‌ندرر ایچون اوّل موللا ایته‌رگه کیره‌ك آندن صوك درسده ایتور باریده بولور. موللا بولماس بورون چیبه‌ر ییردن قز بیرمیلر دیه‌ش محله خلقی ینه:

حضرت سین اوزکده آخری شول بخاراده بیك کوب درس ایتوب طاوشالغانسکدر، آخری حاضرسینده شول یکرمی بیش یلدن بیرلی همیشه جال ایته طورغانسکدر، یوق ایسه درس ایتور ایدك» دیه‌شلر.

* * *

مین بوحکایه‌نی بیك ایسکی برکتابدن کوچروب یازدم. مین کوچرگان نسخه‌نك بوندن صوکغی صحیفه‌لری یرتلوب توشکان، شونك اوچون محدومنك ملابولوب بولماغانی بیك معلوم توگل. اگر اغرینی طابا آلسام یاکادن یازارمن. برکتاب آراسندن چقغان برکیسه‌ك کاغزده:

«حضرت قایسینی بد دعابرله قورقتوب‌قایسنی خیر دعالر ایله صیلاب یاوچیلر یاللاب فاتیر طوروچیلردن طامغا جیدی» دیگان سوز کورینه کورنوونده بونك ایله‌گنه هیچ برنرسه آکلانمی، حضرتنك دعاسی مقبول بولغانمی یوقمی هیچ بلنمیدر، چونکه ایکنچی برکیسه‌ك کاغزده «دیورط خواجه‌لری حضرتنك خلافینه «کیری طامغا جیغانلر» دیگان سوزلر کورینه‌در. مینم ظنمه کوره بوکتا… الماسه کیرك. چونکه محله خلقی آراسنده آ… قارانی آیورا بلورلك کشیلرشاید زماننك بول… کوچروب یازدم. «یاشنچی …

*

اداره: باشنچی افندینك کوچرگانی حکایت زمان… قزانی حبیب الله ملا واوغلی اسملی قصه‌غه… ایکان.

متفرقه

زکی شاگردنك مدرسه‌دن قوولو…

۶ نچی نومردن ما بعد

بیچاره زکی کون‌اوزون شولای یالغز… مدرسه‌ده اوطردی. مدرسه‌گه زکی‌گه باشقه… قایتقاننی کورنگاننی بولمادی فقط یاشین کبی ق… اوتوب کینکان، آق باشلی نرسه‌لرگنه تر… کورونوبکنه قاله، باشقه هیچ‌نی یوق. کیچ… یسیغ جیتدی اوف‌الله آردم، حالم بتدی،… آقرون آقرونغنه شاکردلر قایته باشلدی. ۱۲ بولغانچه همه‌سی‌ده صوك درجه آروب قا… گویا کون اوزون طاش کیسکانلر. بوقایتق… زکی صوری: سزنی همه‌گزنی آلوب کینکد… نی اشلاب عید کوننی مدرسه‌ده برکره‌گنه ا… قایتوب راحت‌لنوب چای اچمادگز؟ شاکرد… ای‌طوغان،طوغان یاش سن‌ئلی بلمایسك یارمی… بواولگی کونی شول قدرلی اهمیتلی… گه قایتوب چای ایچو توگل آتامز ئل… التفات ایدو احتمالمز یوق. نی‌جانك برلار… سه‌گه قایتوب وقت اوزدرمق کیراك؟ بو س… ایشدوب بزنك زکی‌ده قزغوب قزغوب قوی… سی بیك زور حرمت والتفات ایده‌در با… یوقسه بولای اخلاصلی اولماسلر ایدی، ئلله… عیدده ازیمده بوریم‌مو ایکان دیب‌ده خی…

اویلانه باشلادی اورامده اتلر کبی چابشوب همه بایلرنـڭ ایشکلاری توبینه باروب السلام‌علیکم عیدلر مبارك اولسون! دیب یورولرنی، موڭـا قارشی کیتکز چالہ‌لی خیرچیلر، آدمـگه اهلـی ایلان آشارغه‌ده وقت بیرمای ایشك قاغوب یو-ریسز اویاتسز، وانصافسزلر دیب، سوگلولـرنی وبعضی‌لرنڭ پالیتسه ایله قوولولرنی بیچاره زکی بلمی ایدی. اگرده بوحاللرنی بلسه مدرسه‌ده کوب یاتماو سببلی وجدان وحیاسی بوزولمغان زکی‌مز بـو شاکردلرنـڭ وجدانسز وحیاسزلغینه حیـران قالور ایدی.

ساعت ۱۲لـر بولغاچ همه‌سـی آه وآه‌لاشوب قایتوب یوقلادیلر، بزنڭ زکی‌ده یوقلادی. زکی‌نی اویاتوچی بولمادیغندان ساعت سیکزلارگه‌چه یو-قلادی؛ سیکزده تورسه کوره: شاکردلردن جیلـلر ایسه، زکی‌گه‌باشقه هیچ‌برشاکردقالمغان، چای اچو نیتو یوق، تورغانلرده طاغن بایلر ایشکی توبنده قول قوشروب توررغه طارالغانلر. بوکون زکی شاکردلرنڭ یوقلیغنه بیـك عجب‌لانمادی: قایده بولسون بایلر ایشکنی قاغارغا چقغانلردر دیدیده قویدی. چاینی اچوب آزراق یوروب کریم دیـب اورامغه چقغان ایدی، قایده‌غنه قاراسه‌ده باشلرن آپپاق چالمه‌دن ٤ـ٥ شاکردنڭ چاپقان آت‌دای یوگرگانلـرنی کوردی. بعضی‌لرنـدان توقطاب برنرسه صوراماقچی بولسه‌ده، قایده زکی ایلان سویلاشوب وقت اوتکارو: طوغانم‌برمینوتی‌ده بیك قیمت طوره زنهار بزنی توقطاتمه دیبکنه جواب بیره‌لر ایدی. بوکونده وعیدنڭ اوچونچی کونی‌ده شـولای مدرسه‌ده زکی‌گه باشقه هیچکـم اولمادی. اوزون اوچ‌کون شاکردلر اورام بوییـنه چالمه‌دن چابشوب یوردیلر. اوچ‌کون اوتدی، عید بتدی. آی‌های بوعید بر ۷ـ۸کون بولسه یخشی بولـور ایدی، بتدی شول ایندی، نی‌اشلیمك ؟ دیـب همه‌سی جیوله‌رق، عیدده بولغان وقائع‌نی سویلاشه باشلادیلر. فلان بای کوبمی بیردی؟ بزگه برتین‌ده بیرمی قوری چایگنه اچردی. فلان بای اویاتسزلر دیب سوکدی؛ جعفر آغای مالایندان قودروب چغاردی؛ بشری پالیتسه ایله قوردی؛ بکر اورامده چالمه صاقه‌سز دیب قچقرب قالدی فلان بایغه کروب چای‌اچه باشلغان ایدك، فلان شاکرد بای ایکنچی بولمه‌گه چقغانده کیسه‌سنه بر آلما طغا باشلاغاچ کـورگی واسطه‌سیله بونڭ آلونی کـورگانلرده، اچه باشلاغان چنایاقنی اچرماینچه بدبخت، قاراقلر دیب قووب چغاردی. وباشقه شوندی بیك کوب حقارتلر کورگانلکلرنی همه‌سنی مفصلا سویلاشدیلر، کولوشدیلر.

آخری بار عالمجان ابراهیموف

اعلانلر

باصلوب چقدی

آلدم بیردم

پییصا بیش پرده‌ده، آلتی کورنشده

محرری:

عیاض افندی اسحاقف

بهاسی ۳۰تین

صاتلادر مشهور کتابچیلرده هم ناشرلرنڭ اوزلرنده.

ناشرلرگه مراجعت اوچون آدریس

Казань Бр. Губайдуллины.

پچان بازارنده.

کامل ترتیب‌ایله باره تورغان سودا بیرله‌در.

آدرس اداره خانه‌ده

استودینت فیلولوك، آتیستات زریلستی هم گیمنازیه کلاصلارینه گروپپا برله ویالغز‌یالغز حاضرلرگه قبول ایته‌در. اوقنو حقی اوقرچینـڭ کوچینه قاراب. آدرس اداره‌خانه‌ده.

کییملرگه!!

НА КОСТЮМЫ!

ایرلر کییمی ایچون طازا هم مودنی ماتیریه‌لر تله‌گان کشیگه، فابریکا بهاسی بله‌ن هم یخشیلغینه کفیل بولب، نالوژنی پلاتیوژ بله‌ن یبه‌ره‌مز (آلوچینڭ کوڭلینه اوشاماغان تاوار قایتارلب آلنادر، تله‌گان کشیگه ایکنچی تورلی تاۋار وتله‌مگان کشیگه آقچه‌سی قایتارلب بیرله‌در):

۱ انگلییسکوی تریکا بیك طازا، قارااوستینه آزغنه بلنب طوراطورغان صیری یول توشکان، یا که بتونله‌ی یولسز قارا، زه‌نگه‌ر صو هم طونوق صیری توسلرده، بتون ایرلر کاستومینه یته‌رلك ٤ آرشین یارملی کیسه‌گی‌نڭ بهاسی ٥ صوم ٥٠ تین.

۲ مانچیستر ایلڭ یاخشا موداده هم بیك هیبت تریکا. طونق یا که آلیۋکۋی جیرلکگه ماتور ونفیس شاقماق توشکان. ٤ آرشین یارمینڭ بهاسی ٦ صوم ٧٥ تین.

۳ اورال ماتور هم طازا ماتیریه، تکاننی روبچیکلر بله‌ن، قارا، زه‌نگه‌ر، کاریچنوی، آلیۋکۋی هم طونق صیری توسلرده، ٤ آرشین یارمینڭ بهاسی ٧ صوم ٢٥ تین.

٤ تریکا شیۋیوت ایلڭ یاخشا اش، بیك طازا، شوما ماتیریه، مهابت کییه‌ملر ایچون یخشی قارا، طونق زه‌نگه‌ر، کاریچنۋی هم طونق صیری توسلرده، ٤ آرشین یارملی کیسه گی ٩ صوم ٥٠ تین.

٥ دراپ شوما، کوزگی هم قشقی پالتولر ایچون، قارا، طونق زه‌نگه‌ر، ماره‌نگو توسلرنده پالتوگه یته‌رلك ٣ آرشین چیرکلی کیسه‌گی ٨ صوم ٩٠ تین.

٦ شولایوق دراپ شوما، لکن بوغاری صورت، ٥نچی نومرده یازلغانوق توسلرده یا که آق انگلیسکی اۋکوصلی، یعنی طونق توسده بیك آزغنه بلنه‌طورغان یوللر بله‌ن یا که شاقماقلی، ٣ آرشین چیرگی ١١ صوم ٤٠ تین.

تله‌گان کشیلرگه کیسه‌کلرنڭ آرشین حسابینی آرتدررغه هم کیمترگه ممکندر.
بهاده اوزینه توشکان مقدارده آرتا هم کیمیدر.

شرح: بروقتده اوچ یا که آرتغراق کییملك آلدرغان کشیلرگه کییملك ایچون حاجت اچلکلر بتونله‌ی بوش هدیه بولاراق قوشلوب یباره‌لادر.

یبه‌رو خراجتی بزنڭ حسابدن.

آسیای روسی ایچون پوچته خراجتنده‌گی تفاوت بهاغه آرتدرلادر.

آدرس **Станиславу Орлянскому и К° Лодзь. петроковской губ. № 84.**

مخابره روسچه یا که نیمسچه‌در.

معارف کتبخانه‌سی

سنه تأسیس ۱۹۰۱

کتابچیلرغه بیوك اکرام!

کتبخانه‌مز طرفندن نشر ایتلگان مکتب کتابلری

منتظم الفبا (محمد الرحیم حنفی اثری) ۸ تین
قراءت ترکی (عبیدالله فیضی اثری) ۱۵ « «
ترکی اوقو (احمدجان خلفه اثری) ۱۵ « «
بر مکتب بالاسینڭ سوزلری (ش. کولتسی) ۵ « «
فن التجوید (شهیدعونی اثری) ٦ « «
قواعد ترکی (فیضی اثری) ۱۰ « «
صرف ترکی (احمدجان خلفه اثری) ۱۵ « «
مختصر علم حال (عبیدالله فیضی اثری) ۱۰ تین
مدخل جغرافیه (حارث فیضی اثری) ۱۲ « «
تأریخ انبیا (ع. جلیللر اثری) ۱۵ « «
تأریخ انبیا وخلفأ عباسیه بتکانچه ه نچی
طبی (رحیم حنفی اثری) ۱۰ « «
حساب مسئله‌لری (والنسوفدن ترجمه) ۱۵ « «
ارکان اسلامدن برنچی جزء ایمان
مختصر هندسه (داویدفدن ترجمه)

اوچ صومغه قدر پوچطه مارقه‌سی مقبولدر.
زاداتکه‌سز زاکازلر کوندرلمس.

КАЗАНЬ. Книгоиздательство
Т-во Камалютдинова и К°, на Сѣнной

محررلرگه:

قیمتلی عمرگزنڭ، عزیز دقیقه‌لرنی صرف ایدوب، چن کوڭلگز ایله یارانه تورغان خلقگزغه، خدمت نیتی برلن یازغان کتابلرگزنی مطبوعات عالمینه چغاروب، طبعسی جهتندن‌ده هر کم‌نڭ دقتنی جلب ایدونی تلاسه‌گز

شرف مطبعه‌سی

نه مراجعت ایدگز!

Казань, Типографія ШАРАФЪ.

صباح کتبخانه‌سی

سنه ۱۹۰٦

برنچی اوزکاریش آچلدی

مصارفیله باصلوب چیقدی:

اشیا درسلری

برنچی قسم، اثر: ح. زبیری

مکاتب ابتدائیه‌گه مخصوص اوشبو کتاب «معلملره نمونه»ده کورساتلگان، شفاهی معلومات وعلم اشیا درسلری ایچون یازلمش اولدیغندن معلملرنڭ دقت‌لرینی رجا ایته‌مز.

دانه بهاسی: ۱۵ تین،

رهبر املا

اثر: حارث فیضی.

بو رساله محرری طرفندن تمام توزاتیلوب هم آرتدرلوب، خاریطونف مطبعه‌سنڭ اورطافورمه‌ده باصلوب چقدی.

دانه بهاسی: ۱۰ تین.

اصول تربیه وتعلیم

اثر: ع. امینی

طوغاننندن آلوب سن بلوغینه قدرلی بالالارنی تربیه‌لمك، الفبا، قرائت، علم حال، لسان، تاریخ، جغرافیا، حساب کبی مکاتب ابتدائیه ورشدیه درس‌لرینی تعلیم ایتمك اصولنی آوروپا لسانلرنده اولان اصول تربیه وپیداغوغیا کتابلرینه موافق روشچه بیان ایتکان اوشبو رساله‌نڭ هر معلم ومربی نڭ قولنده بر نسخه‌سی بولمقینی توصیه ایته‌مز.

دانه بهاسی: ۲۵ تین.

کوبلاب آلدروچیلرغه بیوك اکرام وتنزیل

تیلیغرام وخطایچون آدریس: Казань, книгоиздательство «САБАХЪ»

صاتله‌در آزغنه توتلغان ۋوزوك «Возокъ»
بر آطقه جیگله تورغان شهر ایچون. آدرس: پاپیر یچنو گارشیچنایا اورام دوم ۲۳ یه‌کیموۋوی

Тип. „Бр. Каримовыхъ", въ Казани.
محرر وناشر: وفا بختیارف
Редакторъ-Издатель В. Бахтіяровъ.